

DOI: 10.7596/taksad.v6i3.907

Citation: Yeniasır, M., & Gökbulut, B. (2017). İsmail Bozkurt'un "Bir Gün Belki" İsimli Romanında Kıbrıs Türk Folkloruna Dair Tespitler. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(3), 492-504. doi:<http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i3.907>

İsmail Bozkurt'un "Bir Gün Belki" İsimli Romanında Kıbrıs Türk Folkloruna Dair Tespitler*

Findings on the Cypriot Turkish Folklore in the Novel of İsmail Bozkurt Named "Maybe One Day..."

Mustafa Yeniasır¹, Burak Gökbulut²

Abstract

Literature is a social institution because it uses the language which uses the language as means, and also because the literature gets feed from the miscellaneous events happened throughout history. It is possible to see social contents in several poets and authors who throw light to the society. In these works, the artists give place to the traditions, customs and life styles of the society they live in.

İsmail Bozkurt is known specially for the work of art he wrote in the field of novel in Cyprus Turkish Literature; in the novels, he tells the stories about national struggle of Cypriot Turks, he also gives place to social and cultural life of the society, he presents the Cyprus dialect in necessary fields.

In one of the most significant novels of his; "Maybe One Day..." which is also translated in Azerbaijani Turkish and in Russian, İsmail Bozkurt tells a story about the existence struggle of Cypriot Turks in 1960's where is also a love story of two young people. The author provides successful descriptions in this 358-paged novel; both the events presented and the places where these events happen in draw the picture of those days.

Nonetheless, this novel named "Maybe One Day..." which is published in 2002, has a feature of being a historical novel with all the components presented regards to Cypriot Turkish Folklore at its time.

Keywords: Folklore, Maybe one day..., Turkish Cypriot, Novel, Culture.

* Makale, KIBATEK ve Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsünün 12-13 Mayıs 2016 tarihlerinde birlikte düzenledikleri II. Uluslararası Kıbrıs Türk Edebiyatı ve Edebiyatçıları sempozyumunda bildirisi olarak sunulmuş ancak basılmamıştır.

¹ Yakın Doğu Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakùltesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü E-mail: mustafa.yeniasir@neu.edu.tr

² Yakın Doğu Üniversitesi, Fen ve Edebiyat Fakùltesi, Türk Dili ve Edebiyatı, Cyprus. E-mail: burak.gokbulut@neu.edu.tr

Öz

Edebiyat, hem sosyal bir araç olan dili kullandığı hem de toplumların tarih boyunca yaşamış olduğu çeşitli olaylardan beslendiği için sosyal bir kurumdur. Yaşadığı topluma ışık tutan birçok şair ve yazarda, sosyal içerikli eserler görmek mümkündür. Söz konusu eserlerde sanatçılar, içinde yaşadıkları toplumun geleneklerine, göreneklerine ve yaşam tarzlarına yer vermişlerdir.

Kıbrıs Türk Edebiyatında özellikle roman sahasında yazmış olduğu eserlerle tanınan İsmail Bozkurt, Kıbrıs Türkünün millî mücadelesini anlattığı yapıtlarında içinde bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel yaşamına da geniş yer vermiş, gerekli görülen yerlerde de abartıya düşmeden Kıbrıs ağzını başarıyla yansıtmıştır.

İsmail Bozkurt, en önemli romanlarından biri olan ve hem Azerbaycan Türkçesine aktarılan hem de Rusçaya çevrilen “Bir Gün Belki” isimli eserinde iki gencin yaşadığı aşk ekseninde Kıbrıs Türkü’nün 1960’lı yıllarda vermiş olduğu varoluş mücadelesini anlatmıştır. Yazar, 358 sayfalık bu hacimli romanında başarılı tasvirleriyle dikkat çekmiş; gerek ele aldığı olaylarla gerekse bu olayların geçtiği mekânlarla âdeta o yılların resmini çizmiştir. Bununla beraber, 2002 yılında yayınlamış olduğu “Bir Gün Belki” isimli romanında dönemin tarihi özellikleriyle birlikte Kıbrıs Türk Folkloruna dair birçok unsura yer vererek eserine tarihi roman özelliği kazandırmıştır.

Anahtar Sözcükler: Folklor, Bir gün belki, Kıbrıs Türkü, Roman, Kültür.

Giriş

Bilindiği üzere bir millete ait değerlerin bütünü o milletin kültürünü oluşturmaktadır. Kültürü, maddi ve manevi olarak ikiye ayırabiliriz. Maddi kültür, toplumun kullandığı teknik araçlar, makineler ve fabrikalarla ifade edilmektedir. Ziya Gökalp’in ifadesiyle bu medeniyettir (Gökalp, 2006: 24). Kafesoğlu’na göre, medeniyet, “milletlerarası ortak değerler seviyesine yükselen anlayış, davranış ve yaşama vasıtaları bütünüdür. Bu ortak değerlerin kaynağı da kültürlerdir (Kafesoğlu, 1997: 16).” Manevi kültür ise toplumun dili, edebiyatı, sanatı, felsefesi, inançları ve halk uygulamaları gibi unsurları içermektedir ki Ziya Gökalp bunu da hars olarak adlandırmaktadır (Gökalp, 2006: 24). Manevi kültürün en önemli unsuru dildir. Çünkü dil diğer kültür unsurlarının hepsini içererek, gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynar.

Edebiyat dille yapılan bir sanattır ve edebî metinler millî şuurun oluşmasında oldukça etkilidirler. “Edebi metinler toplumun hafızasını oluşturan bilgi depolarıdır... Milletlerin inşasında edebiyatın her zaman hayati bir konumu olmuştur... Milli birliği sağlayan kültür biz

buna gelenek de diyebiliriz, modernleşmede çok mühim bir rol oynar. Dolayısıyla ortak kültürü, toplum hafızasını temsil eden milli edebiyat, lokomotif işlevi görür (Sanlı, 2011: 152).”

Milli mücadele yıllarında Anadolu insanının yaşayışı, fedakârlıkları, davranışları Yakup Kadri ve Halide Edip gibi yazarların romanlarında işlenmiştir. Bununla birlikte 1991 yılından önce Türk halklarının yaşadığı esaret yıllarının sıkıntılarını, mücadelelerini, geleneklerini, göreneklerini Cengiz Dağcı’nın, Cengiz Aytmatov’un, Hüseyin Cavid’in, Ata Atacanov’un eserlerinde görmek mümkündür.

İsmail Bozkurt, özellikle kaleme aldığı romanlarla Kıbrıs Türklerinin kurtuluş mücadelesine ışık tutmuştur. Yazar, 1955-1974 yıllarında Kıbrıs Türklerinin yaşamına, kültürüne dair aktardıklarıyla dönemin doğru algılanmasına katkı sağlamıştır. Kıbrıs Türk romanı içerisinde Bozkurt’un ayrı bir yeri vardır. Yazar yayınlamış olduğu; Yusufçuklar Oldu mu? (1991), Bir Gün Belki (2002), Bir Gecede (2005) gibi romanlarıyla 1974 sonrasında bu türün gelişmesine önemli bir katkı koymuştur.

İsmail Bozkurt 2002 yılında yayınlamış olduğu “Bir Gün Belki” romanında yabancı olmadığımız bir konuyu işliyor: Aşk. Yazar, Türk genci mücahit Mehmet ile Rum kızı Nitsa’nın aşkını kaleme aldığı eserinde kendi köyü olan Boğaziçi’ni merkez almış ve orada yaşayan insanların geleneklerini, yaşamlarını etkili bir şekilde esere yansıtmıştır. “Kıbrıs kültüründen esintiler, kaybolan veya kaybolmaya yüz tutmuş gelenekler, bilmediğimiz bazı gerçekler de romana iyi yedirilmiştir (Atun, 2011: 330).”

Romanda 1960’ların başında Kıbrıs’ın Boğaziçi-Geçitkale bölgelerinde geçen olaylar anlatılmaktadır. Kıbrıslı Türkler ve Rumların karma olarak yaşadığı Boğaziçi’nde Türk genci Mehmet Harnup (keçiboynuzu) topladığı sırada tanıştığı Rum kızı Nitsa’ya âşık olmuştur. Onların birbirlerine karşı duymuş oldukları büyük sevginin karşısında “savaş” vardı. Nitsa’nın babası Deli Hristo Türkleri hiç sevmeyen azılı bir EOKA’cıydı. “En iyi Türk ölü Türktür.” düşüncesiyle hareket eden Deli Hristo, kızının bir Türk’ü sevmesini asla kabul edemezdi. Mehmet’in babası Davut Pehlivan da geçmişten itibaren Deli Hristo’dan hoşlanmayan Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) içerisinde yer alan cesur bir insandı. TMT üyesi olan Mehmet, akrabası Bayram’ın da desteğiyle sürekli Nitsa ile gizli gizli buluşurdu. Zaman ilerledikçe Mehmet’in Nitsa’ya, Nitsa’nın da Mehmet’e duymuş olduğu sevgi büyüdü. Rumlar, Türklere saldırı hazırlığı yaparken, Nitsa da Mehmet’ten bir çocuk beklemekteydi. Bir gece Mehmet Nitsa’nın evine geldiği sırada azılı EOKA’cılar tarafından omuzundan vuruldu. Buna rağmen büyük bir acı içerisinde Nitsa’nın odasına girmeyi başardı. Nitsa, yarasını sardıktan sonra Mehmet, sevgilisini tehlikeye atmamak için sabaha karşı büyük bir acı içerisinde oradan ayrıldı. Ayrılmadan önce Nitsa cebine bir mektup koydu ve müsait olduğu bir zamanda

okumasını rica etti. Mehmet Türk mevzilerinin önünde arkadaşları tarafından baygın halde bulundu ve sağlık ocağına götürüldüğünde babası Davut Pehlivan cebindeki mektubu bularak, yazılanlardan hareketle gerçeği öğrendi. Davut Pehlivan oğlunun savaş sırasında en azılı EOKA'cının kızına gönlünü kaptırmasını hatta ondan çocuk sahibi olacağı gerçeğini asla kabul etmek istemedi. Mehmet'i çok kötü dövdü. Deli Hristo ise gerçeği öğrendiğinde kızını bayılıncaya kadar döverek çocuğunun düşmesine neden oldu. Ayrıca kızını görmek istemediği için oğlu Dimitri'nin yanına Londra'ya gönderdi. Nitsa'nın başına gelenleri öğrenen Mehmet, Deli Hristo'yu evinde öldürdü.

Romanın sonunda Rumlar, Türklerin ulusal ve dini bayramlarının denk geldiği 23 Nisan 1964 tarihinde saldırıya geçti. Mehmet de “Bir Gün Belki” Nitsa'ya kavuşma umuduyla silahını kurup milletini savunmak için savaşa doğru yol aldı.

Makalemizde yukarıda kısa özetini verdiğimiz “Bir Gün Belki” romanında yer alan Kıbrıs Türk folkloruna dair unsurları tespit etmeye gayret göstereceğiz. Söz konusu unsurları, folklorun ana konularını esas alarak sınıflandırdıktan sonra yorumlamaya çalışacağız.

1. Ekonomik Hayat

Tarım (Zeytin ve harnup/keçiboynuzu toplamak), çobanlık, pulya (bağ kuşu), diçi ve cikla (ardıç kuşu) avcılığı, mantar ve ayrelli (kuşkonmaz) toplayıcılığı.

Avcılık, tarım ve çobanlık Türklerin geçinmek için yaptıkları en önemli mesleklerdir. Günümüzde Kıbrıs Türkleri arasında eskisi kadar yaygın olmasa da tarım ve çobanlık devam etmektedir; ancak pulya ve cikla avcılığı bugün bir geçim kaynağı olarak düşünülmemektedir.

Roman, Mehmet ve ailesinin harnup toplamasıyla başlar. Eserin diğer bölümlerinde de hem Kıbrıs Türklerinin hem de Rumların zaman zaman harnup ve zeytin toplayıcılığı yaptığı görülür. Ayrıca romanda Kıbrıs Türklerinin pulya ve cikla avcılığına verdikleri önem de vurgulanır. O dönemde Kıbrıs Türkleri arasında pulya avcılığı yaparak geçimini sağlayan insanlar vardı. “Hayatı boyunca pulyacılık yapan seksenlik Süleyman Dede, kendilerini vahşilikle barbarlıkla suçlayanlara çok kızmıştı. ... Öğretmenin anlattığına göre pulya işi Kıbrıs'ta yüzyıllardır yapılıyordu. Hatta başka ülkelere dış satımı da oluyordu pulyanın (s.61-62).” Romanda üzerinde durulan bir diğer meslek de çobanlıktır. Yazarın romana dâhil ettiği karakterlerden biri olan Osman ata mesleği olan çobanlığı devam ettiriyordu (s.135). Bununla birlikte o dönemde köylerde var olan köy kooperatifleri de halkın hayatını idame ettirmesinde büyük öneme sahipti. Kıbrıs'ta özellikle savaş döneminde köy kooperatifleri hem üreticinin temel dayanağı olmuş hem de Türkler arasında baş gösteren yiyecek sıkıntısının giderilmesinde önemli bir rol oynamıştır. “...Bir süre sonra yiyecek sıkıntısı başladı. Elde

avuta ne varsa onunla idare ediyorduk artık. TMT, köy kooperatifinin ambarındaki buğdayı denetim altına aldı (s.119).”

2. Gelenekler ve Görenekler

“Lakap, kişiye herhangi bir özelliği dolayısıyla kendi grup kültürü bağlamında sonradan verilen isimdir (Boyras, 1998: 112).” Lakap vermek özellikle Anadolu ve Kıbrıs Türkleri arasında çok yaygın bir uygulamadır. Geçmişten itibaren genellikle kırsal kesimlerde insanlar isimlerinden çok lakaplarıyla anılıyorlardı. Türklerde ad verme geleneğiyle ilişkili olduğunu düşündüğümüz lakapların hem iyi hem de kötü olanları vardır.

“Lakap, kişinin bariz bir özelliğini fark eden herkes tarafından takılabilir. Başlangıçta sadece takan kişinin kullandığı lakap, evre tarafından tasvip edilirse ki tasvip etme, lakabın kişiye uygunluğunun tasdiki demektir, yavaş yavaş yaygınlık kazanır ve grup kültürünün tüm yeleri tarafından kullanılmaya başlanır. Lakap, zamanla öylesine işlerlik kazanır ki kişinin asıl adı kullanılmaz olur ve kişi sadece lakabıyla anılır (Boyras, 1998:113).”

Romanda geçen lakapları Tsiro, Bipiro, Kara Salih, Bulli, Stalin, Deli Hristo, Davut Pehlivan, Kelle Dayı, Filozof olarak verebiliriz. Romanda kahvehane sahibi Stalin’e hayran olduğu için kahvehanenin ismi Stalin’in kahvesi olarak anılagelmiştir (s.72). Yine Amerika’dan Kıbrıs’a dönen roman kahramanlarından birinin lakabı Tsiro olarak verilmiştir. Yazar roman içerisinde adı geçen kahramanın yoksulluğundan dolayı bu lakapla anıldığını belirtmiştir (s.133).

Lefkara, geçmişten itibaren Kıbrıslı Türklerin ve Rumların icra ettiği önemli bir el sanatıdır. Adını Güney Kıbrıs’ta bulunan Lefkara köyünden alan ve güzel desenlere sahip olan bu el sanatını Kıbrıs Türkleri günümüzde de yaşatmaktadır. Romanda da Nitsa’nın annesini Lefkara işlerken görmekteyiz (s.309).

Romanda rastladığımız bir diğer gelenek de kll su ile çamaşır yıkamaktır (s.292). Büyüklerimizden öğrendiğimize göre geçmişte hem çamaşırlar hem de insanlar kll su ile yıkanıyorlardı. Bununla birlikte sabun olmadığı zamanlarda da eller çamurla yıkanıyor.

3. Beslenme ve Mutfak Kültürü

İnsanoğlunun temel ihtiyaçlarından biri de beslenmedir. Her milletin ekonomik yapısına, tarihsel kimliğine, beslenme alışkanlıklarına göre şekillenmiş bir mutfağı vardır. “Bir toplumun sahip olduğu kültürel değerler, toplumların yaşam biçimleri, yeme-içme alışkanlıkları üzerinde etkilidir (Güler, 2010: 24).” Buna bağlı olarak Orta Asya’dan Anadolu’ya gelen Türklerin, zengin bir mutfak kültürüne sahip oldukları bilinen bir gerçektir. “Yazılı kaynaklarda Türk mutfak kültürü incelendiğinde, Türklerin 10. ve 11. yy.’a dayanan Orta Asya’dan günümüze değin süren tarihsel bir süreci görebilmekteyiz. Asya ve Anadolu

topraklarının sunmuş olduğu ürünlerin çeşitliliğı, tarihsel süreç boyunca diğerkültürlerle yaşanan etkileşim, Selçuklu ve Osmanlı saraylarında yeni gelişen tatların varlığı, Mezopotamya’dan kaynaklanan Anadolu mutfağının varlığı gibi etkenler Türk mutfağının renkliliğini ve çeşit zenginliğini sağlayan unsurlardır (Güler, 2010: 24-25).”

İncelemeye çalıştığımız romanda da Kıbrıs Türk mutfağının zenginliğı göze çarpmaktadır. Kıbrıs Türk mutfağına dair söz konusu eserde yer alan yiyecek ve içeceklerden bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Gabira (Kızarmış ekmek), köfter, samarella(kurutulmuş keçi eti), pazılı kuru börülce, yumurta turşusu, pulya turşusu, gabbar (kapari), hellimli, zeytinli ekmek, yumurta turşusu, keklik turşusu, kazayağı turşusu, mantar, ayrelli, şeftali kebabı, cikla kebabı, çakıstes (yeşil salamura zeytin), zivaniya (üzümden yapılan alkollü içki), şarap (s.51-55; 70; 96; 201).

Yukarıda sıraladığımız yiyecek-içeceklerin bir kısmının Türk dünyasının farklı coğrafyalarında da değişik isimlerle anılsalar da bilindiğini ve tüketildiğini düşünüyoruz.

Türk mutfak kültürü dikkate alındığında Orta Asya’dan günümüze gelen zengin bir tarihsel süreç göze çarpmaktadır. Yukarıda sözü edilen hellimli(peynirli), zeytinli ekmek, mantar, pazılı kuru börülce, çakıstes, yumurta turşusu ve av hayvanlarından (cikla, pulya) yapılan yiyecekler ile şarabın Kıbrıs Türk yiyecek-içecek kültürü içerisinde önemli bir yeri vardır. Örneğin; pazılı kuru börülce bugün Türkiye’de özellikle Ege bölgesinde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde çok fazla tüketilmektedir. Bununla birlikte şeftali kebabı Kuzey Kıbrıs’ta, çakıstes Kuzey Kıbrıs ve Türkiye’de, samarella (pastırma-kurutulmuş et) ve köfter (pestil) ise Kuzey Kıbrıs’ta, Türkiye’de ve Orta Asya’da tüketilmektedir (Alçay&Yalçın&Bostan&Diñcel, 2015: 87).

Dünyada yaygın olarak tüketilen alkollü içeceklerden biri olan şarabın da hem Türkiye’de hem Kıbrıs’ta hem de Türk dünyasında özellikle Gagauz bölgesinde içildiğı bilinmektedir. Türk dünyasının önemli eserlerinden Dede Korkut Hikâyeleri’nde de şarapla ilgili bilgi verilmektedir (Güldemir, 2014: 354).

Bununla birlikte sözünü ettiğimiz yıllarda yemekler genellikle taş ocaklarda pişirilirdi. Yazar bunun örneklerini de romanında vermiştir: “Zehra harnup toplamayı bıraktı. Elindeki harnup dolu kamış sepeti, yarı dolu çuvala boşalttı. Çalı çırpı, odun toplayıp daha önce taşlardan hazırladığı ocağı yerleştirdi... Zehra, zeytinden döner dönmez ocağı odun yerleştirip tutuşturdu. Üzerine su dolu kocaman bir tencere koydu...(s.17;70). İsmail Bozkurt’un belirttiğine göre son dönemde islim (Gazyağı ile çalışan bir tür ocak) kullanılmaya başlansa da lambasuyu bulmak zorlaştığı için yeniden oduna dönmüştü (s.223).

4. Barınak-Konut (Halk Mimarisi)

“Türk’ün, kesinlikle bilinmesi gereken bir özelliği, yerinin ve ‘yurd’unun belli olmasıdır. Böylece ‘yurt’ hemen her Türk için belirli ve bilinen bir kavramdır. Yurt, Türk’ün evinin bulunduğu yerdir. Şu halde, Türk evinin zemini ve toprağa temas ettiği yer, "yurt" demektir. Türk evini, mevsimlik de olsa, her zaman gelip kendi yurduna kurardı. Onun yeri ve yurdu bellidir demek ki kesin gerçek olup, buraya başka bir kimse gelip de evini kuramazdı (Baykara, 2001: 75-76).”

Kültürümüzün mekâna yansıyan en önemli unsurlarından biri de evdir. Bilindiği üzere Türkler, konar-göçer yaşadıkları dönemde daha çok çadırlarda kalmış, yerleşik düzene geçişle birlikte kerpiç-taş ve tuğladan evlerin inşası da hız kazanmıştır. “Kuzey bozkırlarında göçebeliğin yaygın olmasına karşın daha sulak bölgelerde yerleşik düzenin devam ettiği anlaşılmaktadır. Uygurlar döneminde Orta Asya -Doğu Türkistan’daki Tarım Havzası’nda tarıma devam edildiği sanılmaktadır. Uygurlar evlerini tuğladan ve kerpiçten yaparlardı. Yerlerde halılar bulunur, oturacak minderler serilir ve evlere ayakkabı ile girilmezdi (Göker, 2009: 163-164).”

Bir Gün Belki romanında da yazar, Kıbrıs Türkünün o dönemde yaşadığı evler hakkında okuyucuya ayrıntılı bilgi vermiştir: “Yüzyıllardır köyde görünüm pek değişmemişti. Evler, taş ya da kerpiçten yapılma idi. Hemen her ev, taş duvar ya da çalı-çırpı ve azganla çevrili bir avluya açılırdı. Evlerin büyük çoğunluğunda, asma, ekşi, incir, nar ve Mısır İnciri gibi ağaçlar bulunurdu (s.30).” Bununla birlikte Kıbrıs Türklerinin o dönemde yaşadığı evlerde genellikle hanay vardı. Yazar eserinde bu ayrıntıyı da atlamamıştır (s.126). Günümüzde Kuzey Kıbrıs’ta evler tuğladan hatta son dönemlerde çelikten yapılmaktadır. Bugün taştan ve kerpiçten evler yapılsa da, Kıbrıs Türklerinin yaşadığı mekânların Türk dünyasının farklı coğrafyalarında yaşayan insanların evleriyle büyük ölçüde benzer bir yapıya sahip olduğu açıktır.

5. Dernekler-Kuruluşlar-Dayanışma

Sosyal bir varlık olan insan toplum içerisinde yaşarken yardımlaşma ve dayanışmaya ihtiyaç duymaktadır. Toplumsal hayatta karşılaşılan sorunlar bu sayede daha kolay çözüme kavuşmaktadır. “Sosyal yardımlaşma ve dayanışma denildiği zaman, bir toplumu oluşturan bireylerin ve grupların toplumun bütünlüğünü korumak ve bekasını sağlamak amacıyla birbirlerine karşı yaptıkları her türlü maddî ve manevî yardımlar ile dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı toplumu oluşturan birimlerin tek amaç etrafında birleşerek mücadele etmelerini anlarız. Toplum içindeki yardımlaşma ve dayanışma, zenginlerin fakirlere maddî ve manevî yardımlarda bulunmaları, tehlike karşısında birleşme ve barış zamanında ise uyum

içinde yaşamayla ölçülebilir. Dolayısıyla sosyal yardımlaşma ve dayanışma, bedenî, fikrî ve maddî açıdan söz konusu olmaktadır (Aydemir, 2015: 227).”

İsmail Bozkurt, “Bir Gün Belki” romanında o dönemde Kıbrıs Türkleri arasında var olan sosyal dayanışmaya geniş yer vermiş, hatta Kıbrıs Türkü’nün var oluş mücadelesi verdiği yıllarda başarılı olmasını ve bugünlere gelmesini bu dayanışmaya borçlu olduğunu okuyucuya etkili bir anlatımla göstermiştir. Bozkurt’un anlattığına göre o yıllarda düğünler sosyal yardımlaşma ile gerçekleşirdi. Maddi gücü olmayanlar için bütün köy halkı seferber olurdu. Evlenecek olan gencin evi yapılırken, köyün diğer gençleri de yardıma gelirlerdi. (s.38). Bununla birlikte köyde birisi hasta olduğunda mutlaka geçmiş olsuna gidilirdi (s.312), cıkla ve pulya avcılığı mutlaka yardımlaşma ile yapılır (s.58;96), kurulan sofraya yoldan geçen herkes davet edilirdi (s.51).

Romanın başında komşunun çocuğu Yusuf, Zehra hanımdan yemek için soğan istemiş, Zehra hanım soğanları Yusuf’a verirken, kendisini de yemeğe davet etmişti (s.17-18).

Kara Çete, 9 Eylül ve Volkan gibi örgütlerin yetersiz olduğunu gören Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi 1958 yılının Ağustos ayında Türk Mukavemet Teşkilatını (TMT) kurmuşlardır. Anılan örgütler daha sonra TMT bünyesine katılarak, Kıbrıs Türklerinin özgürce yaşamaları için mücadele vermişlerdir. TMT’nin kuruluşuna ve yaptığı çalışmalara romanda geniş yer verilmiştir. Kıbrıs Türk’ü varlığını bu dayanışmaya TMT’ye ve Türk Silahlı Kuvvetlerine borçludur.

6. Bayramlar-Eğlenceler-Sporlar

Ulusların eğlence anlayışı, doğal olarak birbirinden çok farklıdır. Türklerde de eğlencelere özellikle bayram kutlamalarına büyük önem verilirdi. Türklerde geçmişten itibaren eğlencelere; kadınlar-erkekler, çocuklar, gençler, yaşlılar etkin biçimde katılarak hem dayanışmanın güçlenmesinde hem de millî şuurun gelişmesinde çok önemli bir rol oynarlardı.

Türk dünyasında ve Türk dünyasına komşu olan bölgelerde kutlanan Nevruz Bayramı, eski takvimlere göre yılın ve baharın ilk günüdür. Yeni takvime göre ise gece ve gündüzün eşit olduğu martın yirmi birine denk gelmektedir.

Romanda Nevruz Bayramı’nın Kıbrıs Türkleri arasında Mart Dokuzu olarak kutlandığını görmekteyiz. Bununla birlikte kitapta Nevruz Bayramı’nın çok eski bir Türk geleneği olduğu vurgulanmaktadır (s.235). Yine romanda anlatıldığına göre Nevruz Bayramı Boğaziçi’nde yaşayan Türkler için çok önemli bir gündü. Günler öncesinden hazırlıklar yapılır ve dağlara çıkılarak piknik yapılırdı. Renkli yumurtalar hazırlanarak, yumurta tokuşturma yarışması yapılır ve ateş üzerinden atlanırdı (s.232).

Eserde sözü edilen bir diğer bayram da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'dır. Romanda anlatıldığına göre o yıllarda hem 23 Nisan hem de dinî bayram aynı güne denk geldiği için Türkler, mangalları ve fırınları yakarak özel yemekler pişirirlerdi. Köy meydanında büyük bir ateş yakılmış, davul-zurna eşliğinde, ateşin çevresinde türküler, marşlar söyleyerek; alkış tutarak; sevinç çığlıkları atarak; oyunlar oynamışlardır (s.345).

Türkler spora ve özellikle atlı sporlara geçmişten beri çok büyük önem verirlerdi. At yarışları, cirit oynamak ve güreş Türklerin sevdiği sporlar arasındadır. Romandan öğrendiğimize göre, geçmişte Kıbrıslı Türkler arasında yapılan düğünlerde katır ve at koşuları ve güreş müsabakaları yapılmaktaydı.

Düğünlerden birinde Kıbrıslı bir Türk olan Davut'un karşısına güreşmek için Rum Deli Hristo çıkmış ve yenilmişti. Sözü edilen yenilgiden sonra Hristo'nun Türklere karşı düşmanlığı daha da alevlenmişti (s.26).

7. Taşıtlar ve Taşıma Teknikleri:

1960'lı yıllarda Türklerde genellikle taşıma aracı olarak; at, deve, eşek, katır gibi hayvanların kullanıldığı görülmektedir. Bu taşıma vasıtaları zamanla yerini motorlu araçlara bırakmıştır. Romanda Türkler yük taşımak için daha çok katırları ve eşekleri kullanırken Rumların genellikle traktörleri tercih ettiklerini görmekteyiz.

Romanda sözü edilen yıllarda Kıbrıslı Türklerin geçim kaynakları arasında tarım ürünleri önemli bir yer tutmaktaydı. Kıbrıslı Türklerin tarım ürünleri arasında pamuk, buğday, arpa, hurma, harnup, zeytin, çeşitli meyve ve sebzeler bulunmaktaydı. Bu ürünlerin taşınmasında ise eşekler ve katırlar kullanılmaktaydı. Özellikle traktörün yaygınlaştığı 1960'lı yıllara kadar Kıbrıs'ta taşımacılıkta eşeklerin çok yoğun olarak kullanıldığı bilinmektedir. (Yorgancıoğlu, 2000: 31) Romanda sözü edilen yıllarda traktörler yeni yeni yaygınlaşmaya başladığı için ayrıca daha çok Türklerin yaşadığı ekonomik sıkıntılardan dolayı tarımsal, hayvansal üretim ve taşımacılıkta genellikle traktör yerine Türklerin, eşekleri kullandığını romandan hareketle söyleyebiliriz. Arazileri aynı bölgede olmasına rağmen Davut Pehlivan taşımacılığı eşeklerle yaparken, daha önce katırları olan(s.28) Deli Hristo traktör kullanmaktaydı (s.6). Romanda Mehmet'in akrabası Bayram'ın da traktörü vardı. Kitapta açık olarak belirtilmese de o dönemde Rumların her anlamda daha çok imkân sahibi oldukları bilinen bir gerçektir.

8.Geçiş Dönemleri (Düğünler):

“Türklerde aile en önemli kültür unsurlarından biri sayılmaktadır. Düğün merasimleri ise bir evladın kendi ailesini oluşturmasında ilk adımdır. Bu nedenle sosyolojik açıdan son derece

önemi haiz olan düğünler, aynı zamanda eğlence kültürünün bir parçası olarak, insanların güzel zaman geçirdikleri şenlik alanlarına dönüşmektedir. Düğünlerde yemekler verilmekte, şarkılar söylenmekte ve çeşitli oyunlar düzenlenmektedir. Toplumun her sınıfından insanların katılımı söz konusu olan düğünler, bu yapısı ile Türk toplumunda kaynaştırıcı bir özelliğe de sahiptir (Berber, 2009: 1).”

Yazar, romanda düğünlere geniş bir yer ayırmıştır. Kıbrıslı Türkler arasında geçmişte yapılan düğünlerde erkek tarafı evi yaparken, kızlar iç çeyizlerini hazırlardı. Romanda yoksul Dinçer, evinin betonunu dökerken bütün köy halkı yardımına gelmişti. Düğüne hemen hemen bütün köy halkı katıldığı için çok kalabalık olmuştu (s.36;38).

Kıbrıs Türk toplumunda eski düğünler pazartesi günü başlar, cumaya kadar devam ederdi. Sözü edilen günlerde çeşitli eğlenceler düzenlenirdi. Bu eğlencelerden bir tanesi de güreşlerdi. Perşembe günü mutlaka güreş tutulurdu (Yorgancıoğlu, 2000: 178). Romanda Davut’la Hristo aynı köyde doğup büyümüşlerdi. Bir düğünde Pehlivan Davut’un karşısına Deli Hristo çıkmıştı ancak Hristo yenilince Davut’a ve Türklere olan kızgınlığı daha da artmıştı (s.26).

Kıbrıslı Türkler arasında yapılan eski köy düğünlerinde düğün alayı olurdu. En önde davul-zurna ekibi, arkasında Türk bayrağı taşıyan bir genç, onun da arkasında genç kızlar ve kadınlar arasında gelin bulunurdu. Onları da büyük bir kalabalık izler ve bütün köy bu şekilde dolaşılırdı. Sağdıçlar ise alayın önünde, iki yanında ve arkasında düzeni sağlarlardı (s.38-39). Böylece çiftler mutluluklarını bütün köy halkıyla paylaşırdı.

8. Tartı-Ağırlık Birimi:

Kantar (180 okkalık ağırlık ölçüsü), okka ve önge (1283 gramlık okkanın dörtte biri) Osmanlı Dönemi’nde kullanılan ağırlık birimleridir. Kıbrıslı Türkler de yakın zamanlara kadar okkayı kullanmışlardır. Romanda kahramanlarımız harnupları tartmak için okka ve kantar kullanmışlardır (s.6). Bununla birlikte içki masalarında da genellikle öngelik konyaklar tercih etmişlerdir (s.72).

9. Deyimler-Sözcükler-Kalıp Sözler:

Türkçenin söz varlığı içerisinde çok sayıda kalıp söz ve deyim vardır. Söz konusu özellikten dolayı hem dil zenginleşmekte hem de kişinin kullanabileceği farklı anlatım yolları ortaya çıkmaktadır. Bu sözler “yemek yerken veya yemekten sonra, biriyle karşılaşıldığında selamlaşmak için, doğum, ölüm, okula başlama, evlenme gibi olaylar karşısında da kullanıldıkları için toplumun kültürüne de ışık tutmaktadır. Bunun yanında bir iyilik

karşısında duyulan minneti veya bir iyi dileği belirtmek için edilen dualar, kızgınlıkla söylenen beddualar, yemin etmeler, söz vermeler de kalıp sözlerin içinde değerlendirilmektedir (Canbulat ve Direkçi, 2013: 217).”

İsmail Bozkurt, romanında Kıbrıslı Türklerin sık kullanmış oldukları çok sayıda deyme ve kalıp söze yer vermiştir. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Yağdan kıl çekmek (yapılacak işin kolaylığını bildirir), lolo lo söylemek (Boş konuşmak), sersem tavuk (ne yaptığı belli olmayan insanlar için kullanılır), apışıp kalmak (çok şaşırarak), bülbül gibi (çok konuşmak), kıynaşmak (kötü bir şey yapmaya cesaret etmek), horozlanmak (diklenmek), gırla gitmek (bol bol harcamak), hırpani kılıklı (derbeder), köftehor (sevgiyle söylenen azarlama sözü), ziğil zağarı (başı boş dolaşan it), süt liman olmak (sakin olmak), mankafa (anlayışsız), nane molla “mulla (güçsüz), ciğerini okumak (karşıdakinin gizli düşüncelerini bilmek), ödü kopmak (çok korkmak), zangır zangır titremek (aşırı titremek), bir tarafta bıyık, bir tarafta sakal (iki seçenek arasında kalmak), ulan deyyus (sövgü sözü) vs.

Sonuç ve Öneriler

Bir toplumun sözlü-yazılı bütün kültürel değerleri dille ve dolayısıyla edebî eserlerle aktarıldığı için, dil ve edebiyat kültürün sadık bir aynası durumundadır. Bir sanatçı, duygu ve düşüncelerini kendi toplumuna ancak edebî eserlerle ulaştırabilir. Anadolu insanının uzak geçmişteki yaşayışını ve dünya görüşünü Yunus’un ilâhilerinde, Türk halkının vatan sevgisini Mehmet Akif’in İstiklâl Marşı ile Mehmet Emin Yurdakul’un şiirlerinde, Anadolu insanının Milli Mücadele yıllarındaki yaşayışını Halide Edip’in roman ve hikâyelerinde rahatlıkla gözlemlemek mümkündür.

Bir ülkede yazılan romanları okuduğumuz zaman o ülkeyi ve toplumu en ince ayrıntısına kadar tanıma şansı elde ederiz. Tarih, Kıbrıslı Türklerin dramını tam anlamıyla yansıtmadığı için ülkede yazılan romanların bu anlamda çok daha büyük bir önemi vardır. Kıbrıs Türk edebiyatında romanların birçoğunu incelediğimizde söz konusu eserlerin, ülkenin tarihi süreç içerisinde geçirmiş olduğu sosyal ve siyasal sorunları en ince ayrıntısına kadar yansıttığını söyleyebiliriz.

İsmail Bozkurt “Bir Gün Belki” isimli romanında Rum kızı Nitsa ile Türk genci Mehmet’in aşkını, tarihi gerçeklerle birlikte okuyucuya sunmuştur. Sözünü ettiğimiz aşkı anlatırken Kıbrıs’ta 1960’ların başında cereyan eden ve 1963’te Kanlı Noel saldırılarını başlatan olayları da objektif bir şekilde okuyucuya vermiştir.

Bozkurt, romanda kendi köyü olan Boğaziçi ve çevresinde yaşananları anlatırken dönemin sosyal yaşamını da ihmal etmemiştir. Kıbrıs Türklerinin kutladıkları bayramlar, aile yapısı, içinde yaşadıkları mimari yapı, kullandıkları araçlar hatta yedikleri yiyeceklere kadar her şey

romanın içerisinde mevcuttur. Özetle Kıbrıs Türklerinin yaşayan, kaybolmuş veya kaybolmaya yüz tutmuş birçok kültürel değerini romanda görmek mümkündür. Bununla birlikte o yıllarda Kıbrıs Türkleri arasında yaşayan birtakım kültürel değerlerin de Türk dünyasının farklı coğrafyalarında var olduğunu gözden kaçırmamak gerekir.

İsmail Bozkurt'un bu romanı Kıbrıs Türklerinin bugün geldiği noktayı anlamak ve geçmişle mukayese etmek için okuyucuya çok önemli bilgiler sunmaktadır.

Romanın temel kurgusunu TMT ve EOKA arasındaki çatışma oluşturmaktadır. Romanın arka planında TMT'nin dolayısıyla Kıbrıs Türklerinin millî mücadele yıllarındaki başarısı, o dönemdeki birlik, beraberlikle ve geleneklere olan bağlılıkla ilişkilendirilmiştir. Maalesef bugün Kıbrıs Türkleri arasında aynı dayanışma görülmemektedir. Bununla birlikte geçmişte var olan birçok geleneğin de bugün yeterince bilinmediğini düşünüyoruz. Bizi var eden kültürel değerlerimizi gelecek nesillere öğretemezsek yakın gelecekte çözemeyeceğimiz sıkıntılarla karşılaşacağımız aşikârdır. Bu sorunun bir an önce çözülmesi için öncelikle yazarlar teşvik edilmeli ve “Bir Gün Belki” gibi romanların sayısı arttırılmalıdır. Ayrıca ortaöğretim ders kitaplarında bu tür romanlardan alıntılara sıkça yer verilmelidir. Bunun yanı sıra ilköğretimdeki çocuklar için de buna benzer küçük hikâyeler yazılmalıdır.

Unutmamalıdır ki, millî birlik ve beraberlik toplumun fertlerini birbirine bağlayan dil ve dolayısıyla edebiyatla sağlanabilmektedir.

Kaynakça / References

Alçay, A.Ü.; Yalçın, S.; Bostan, K. & Dinçel, E. (2015). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kurutulmuş Gıdalar*. ABMYO Dergisi, 40, 83-93.

Atun, S. (2011). *Kıbrıs Türk Romanı-Örneklemler Tarihçe*. Gazimağusa: Samtay Vakfı Yayınları.

Aydemir, A. (2015). *Divanü Lûgati't Türk'te Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma*. Route Educational and Social Science Journal, 2(2), 226-240.

Baykara, T. (2001). *Türk Kültür Tarihine Bakışlar*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Berber, O. (2009). *Türk Kültüründe Eğlence ve Birlik Unsuru Olarak Düğünler*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10, 1-11.

Boyras, Ş. (1998). *Lakaplar Konusunda Bazı Dikkatler ve Bir Yöre Örneği*. Sivas: Türklük Bilimi Araştırmaları, 7, 107- 138.

Bozkurt, İ. (2005). *Bir Gün Belki*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Canbulat, M. & Atilla, D. (2013). *Türkçe Ders Kitaplarında Kalıp Sözler ve Öğrencilerin Kalıp Sözleri Kullanma Düzeyleri*. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8/7, 217-232.

Gökalp, Z. (2006). *Türkçülüğün Esasları*. Ankara: Elips Yayınları.

Göker, M. (2009). *Türklerde Oturma Elemanlarının Tarihsel Gelişim Süreci*. Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks, 1, 163-169.

Güldemir, O. (2014). *Osmanlı Orta Asya'dan Cumhuriyet Dönemine Türk Mutfağındaki Yemeklerin Değişimi: Yazılı Kaynaklar Üzerinden Bir Değerlendirme*. VII. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi. Kuşadası-Aydın, 346-358.

Güler, S. (2010). *Türk Mutfak Kültürü ve Yeme İçme Alışkanlıkları*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26, 24-30.

Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Sanlı, Y. T. (2011). Edebiyat; Toplumsal Hafızanın Geleneğin Kaybında, İnşasında Ne Kadar Etkilidir? *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2(2), 151-164.

Yorgancıoğlu, O. (2000). *Kıbrıs Türk Folkloru*. Gazimağusa: Canbulat Basımevi.